

Perquè el negre es diu Lauseta

JORDI GALVES

@jordigalves

És un dels grans personatges de la novel·la. El negre Lauseta és tan important com Diafebus, com la Viuda Reposada, com l'Emperadriu. I té un nom intencionat, maliciós, com Hipòlit, com Plaerdemavida. Joanot Martorell sap que qualsevol lector del seu temps, amb certa cultura literària, n'identificarà el nom. Probablement no hi va haver en tota la poesia trobadoresca una cançó més famosa que *Can vei la lauzeta mover*, de Bernat de Ventadorn. Seria tan improbable que els lectors del *Tirant lo Blanc* no hi pensessin com, al segle passat, no pensar en els Beatles si descobríssim, en una novel·la, un personatge psicodèlic anomenat sergent Pepper. Tan impossible com no pensar en Fiorentino si coneixem una heroïna de tango amb el nom de Malena. Al cap i a la fi el poema de Bernat de Ventadorn té molt a veure amb la dramàtica experiència del cavaller Tirant coneguda com la ficció de la Viuda Reposada. El moment en què, a través de dos miralls, veu com la princesa Carmesina s'entén carnalment amb el negre hortolà, amb Lauseta, sense imaginar que, en realitat, és Plaerdemavida disfressada. Sense imaginar que tot és una comèdia juganera a un dels jardins del palau imperial de Constantinoble.

El poema de la *lauseta*, és a dir, de l'alosa, del trobador Bernat té alguns moments interessants. El començament. Quan diu: "Quan veig l'alosa que mou | joiosa les ales contra la llum del sol |

i que perd el sentit i cau | per la dolçor que al cor sent..." I després el fragment que diu: "Ja no he tingut més poder sobre mi mateix | i jo ja no he estat meu, | d'ençà que em va deixar mirar-la als ulls, | un mirall que m'agrada molt. | Mirall: des que m'hi vaig mirar, | m'han mort els sospirs del més endins, | que m'he perdut com es va perdre | el bell Narcís a la font." Doncs bé, al capítol 170 del *Tirant lo Blanc*, es pot llegir això que li diu la princesa Carmesina a Tirant: "Par-me que tu deus haver begut de aquella aigua de la font on morí lo bell Narciso, qui fa fugir de la memòria totes les coses passades ensem, ab la honor." Tirant s'ha perdut en el laberint de la imatge, s'ha emmirallat en la font de l'oblit —el riu Leteu—, s'ha oblidat d'ell mateix, enamorat d'una imatge, d'una determinada idea de l'amor. Com li va passar a Narcís, el cavaller Tirant estima la princesa

perquè a través d'ella s'agrada més, queda reflectit el seu poder, el seu èxit com a paladí i com amant. Tirant ha quedat atrapat en la cerimònia de les paraules, en el ritual de l'amor cortès, en l'idealisme cavalleresc, en la teoria. I de sobte, cau a terra, de sobte s'adona que la realitat va per una altra banda. Sense avisar, la crua realitat li passa pel damunt. Tirant havia declarat el seu amor idealista a la princesa servint-se d'un mirall. Un mirall que representa l'element interposat entre ell i ella, l'element que recorda el pes asfixiant de la ficció, del desig, de la imatge sobre la vida real del cavaller.

L'alosa és el símbol de l'amor inassolible. De l'amor com a imatge irreal, com a quimera, com a desig sempre insatisfet. Com a mirall, un objecte passiu i immòbil. Tirant veu en Carmesina el que hi vol veure. Tirant acaba de descobrir que l'amor no és una realitat plausible, tot el contrari. De fet, és una creació exclusiva de la persona que estima, quelcom de subjectiu i incomunicable, un sentiment que afecta una sola persona, i no pas dues. Al darrere del mirall dels ulls de l'estimada només hi ha el no res, o la mort.

A través del fals engany de Carmesina, Tirant descobreix la crueltat de l'amor com un absurd individual. S'adona que el seu amor cavalleresc és una entelèquia. Que la Princesa està realment interessada en el que li pot proporcionar el negre jardiner: el sexe més cru, més animal, més rotund. En aquest punt Joanot Martorell es mostra molt cruel amb el seu personatge, li fa aprendre de cop una lliçó de vida. Perquè el nom de Lauseta és, a més a més, una broma obscena. L'amor del cavaller, l'alosa que vola malenconiosament sota el sol de l'amor idealista, queda en ridícul davant d'un individu que té nom d'ocell, d'ocell negre. I l'ocell, en el català de tots els temps, és un eufemisme per parlar del fal·lus. El negre, moro, Lauseta, porta nom de carall. Joan Coromines recorda en el seu diccionari etimològic castellà que, alguns guerrers moros de la Península Ibèrica havien dut l'obscc sobrenom de *Pardal*.

«"Quan veig l'alosa que mou | joiosa les ales contra la llum del sol | i que perd el sentit i cau | per la dolçor que al cor sent..."»